

תמר ברגר

אבבסופו יומווה, אישה לבנה זקנה יומן מסע בגאנה ובסנגל, אוגוסט-ספטמבר 2013, פרקים נבחרים

אקרה, גאנה. זה רב מלהכיל. בשוק מקולה נעמדתי בצד ומולי התנהל תיאטרון רחוב (ברכט עלה בדעתי רק בדיעבד): התרחשות אחת כללית שהתפרקה להמון מרכיביה ושָׁבָה והתאחדה ללא הרף, עשויה שכבות-שכבות, נפתחת לצרדים כמו מסך. גבר מבוגר כביסא גלגלים צהוב, שאחר כך הצטרפו אליו אישה צעירה ואיש זקן לבוש מכנסים וטוניקה לבנים רקומים, רוכלת הכורעת מאחור, מוכרת מרק בשקיות, דוכן של הגרלות, ערמה של אריזות למיניהן, ושל הבריתות החדשה והישנה כרוכות בכל מיני צבעים, מישהי שמלבה פחמים על מגש מתכת גדול, שקיות קטנות של בוטנים וקטניות למכירה, בגדים תלויים על קצה החומה לייבוש, בדים תלויים בצדה האחר, מודעה על התכנסות דתית ועוד אחת, והחולפים על פני: אישה נושאת על ראשה אשכול בננות, אחרת את התיק שלה, גבר – שרפרף עץ, ילדה גדולה – שק ענקי של משהו, וקערות וסלים וקופסאות מים ואננס ויאם, ואיש אחד נושא ארגז כלים על כתפו ואוחז בידו פטיש ואזמל גדולים שהוא מניח להם להקיש זה בזה בצליל קצוב, שמצטרף לקול השוק הגועש של מטיפי שבת בבוקר המדקלמים מהברית הישנה ואחר כך שרים, והמוזיקה מהרמקולים של התחנה הסמוכה, והרוכלת שרוקדת ומצטרפת לשירה. אחר כך נסענו ברחבי הכרך העצום, בשכונות העניות ובשכונות העשירות. ראינו אחוזות מוקפות חומות גבוהות, סלסולי תיל, מצלמות ואנשי ביטחון, וראינו דלות שקשה לשערה: רחובות לא סלולים, מבני מגורים מאולתרים ודוכנים דבוקים אליהם – ערמת עגבניות, דגים מעושנים, מכשירי חשמל משומשים, שקיות מים – וחיים שלמים המתנהלים בחוץ – בישול ואכילה ומלאכה ותספורת ורחצה. ראיתי כבר דומים להם, ולא ראיתי כלום.

ברחוב הראשי של ג'יימסטאון, כשעמדנו ברמזור אדום, ניגש לחלון בחור צעיר, תקע את ראשו פנימה, הסתכל עלי, התחיל בדקלום וגמר בשירה, מחייך כל הזמן: אבבסופו יומווה, אישה לבנה זקנה. הנהג קפא במקומו. אחר כך נסענו.

אקרה, גאנה. כשהתברר שהגנים הבוטניים שהגענו אליהם, מדמיינות המון משפחות יום ראשון בבילוי ועוד מבט על החיים האמיתיים, כלל אינם אלה שכתוב עליהם בספר אלא רק שריד מרופט של מה שהיו פעם, וריקים מאדם, נענינו לפיתוי והלכנו בעקבות הקול המתנגן. הגענו לכנסייה. נעמדנו בפתח, בקצה, הזמינו אותנו להיכנס. נכנסנו. כעשרים נשים וגברים במחלצות יום ראשון ישבו על כיסאות כתר פלסטיק, ראשיהם מורכנים, ובכו. האנגר לא גדול עשוי עץ, הקירות מחופים בדים גדולים ורודים ולבנים בדוגמת פרחים, העמודים עטופים סרט ירוק, בחזית במה מוגבהת, מכוסה יריעה אדומה הקרועה בשוליה, בקצה נער עם מערכת תופים ובמרכז הכומר. הוא סיפר את סיפור יוסף, איך הושלך לבור וכולם שנאו אותו. הללויה. הוא נע בין אנגלית לטצ'י. "יש איתנו אנשים לבנים," הוא אמר, סימן לנו בידו להתקרב וביקש מאחת הנשים הצעירות לקחת מיקרופון ולתרגם. הם המשיכו כך, במין דואט, הוא מספר והיא איתו. הוא סיפר דרך קולו וגופו, צרח אל המיקרופון ודיבר בשקט גמור, והלך והזיז עד שכותונתו התכולה נרטבה כולה. המתופף תופף מדי פעם, בלי שנדרש לסימן, וכולם מחאו כף. הכומר פרע את הסיפור המקראי, עבר במחי מיוסף לדוד לפרעה. כולם נטשו את דוד, הוא אמר. כולם שנאו את יוסף. חשבתו על באבא שממחיש (נדמה לי) את החקיינות בדוגמת האדפטציה המקומית של "הספר". אולי זה נכון, אבל בלי שום התרסה. לא כאן. היתה חירות נפלאה בשיבוש הרצף הכרונולוגי, הממוסמר בתודעתי, ובחיבורים שיצר, והיה היעדר מוחלט של פרשנות, במובן הממוסמר בתודעתי ומוכיל אותי להבנה שאותו יוסף מנודה ורוד הרועה שננטש ואלוהים קירב אותם אליו הם מקור של תקווה וכוח. דבר האלוהים, אמר הכומר, הוא מסור ופטיש וסכין. הוא פורס ומכה וחותר. וגם, כך הבנתי, בונה.

בערב שוב משך אותנו הקול, קול תיפוף לא נגמר, לג'יימסטאון. מוקדם יותר ראינו שנערכו להלוויה ולחתונות. ההלוויה נעשתה עכשיו למסיבה. אלפי אנשים היו ברחובות. החתונות נגמרו ונשים נשאו על ראשיהן סלים עם מה שנשאר. בפנינת רחוב תופפו שניים וקבוצת גברים רקדה. ניגשו אלינו, התעלמו מאיתנו, סיננו לעברנו דברים. הרגשנו את נוכחותנו מאוד. עור לבן, פנים לבנות.

*

קייפ קוסט, גאנה. הרוכלים ונהגי המוניות צחקו למראה שתי הנשים המבוגרות עם התרמילים. בחצי השעה עד שיצא האוטובוס לדרך צבאו על החלונות נושאי־הדברים־על־ראשם: לחם, לחמניות, נעלי גברים, כפכפים, שקיות מים, פחיות משקה, סבונים, מטפחות, תכשיטים, מראות, עגבניות, כדורים, חוטי חשמל, ביצים, מגשים של אוכל מוכן, קטניות, חטיפים מטוגנים, צעצועים, תפוחים, וגולת הכותרת – ארוניות ובהן כופתאות עגלגלות. מיד לאחר שיצא האוטובוס לדרך נעמד בחזיתו איש צעיר שנתן, ראשית, הנחיות לנוסעים – לשמור את הכרטיס, לא להירדם – והמחיש במימיקה מצחיקה מאוד את הישנים בפה פתוח, ואז עבר לדבר על הגוף וסגולותיו וחוליו בסטנדרט־אפ אינטנסיבי שנמשך שלושת רבעי שעה והוביל להצגתה של תרופה חדשה המקילה על כל כאבי הגוף ובראשם ריאומטיזם, מְכַר המון, ועבר לתרופה הבאה.

בקייפ קוסט, אחת מתחנות הסחר, כולל הסחר במיליוני בני אדם שנשלחו לעבוד באימפריות האירופיות ומושבותיהן – על אולמות הכליאה הקבורים באדמה ללא אור וכמעט בלי אוויר שאלפים הצטופפו בהם, והמנהרה שבה הובילו אותם אל הספינות, והחדר שבו אנסו את הנשים – טוב להיות יהודייה. עמדו שם אפרו־אמריקאים, צאצאי העבדים, ואחיהם הגנאים, הניגרים ומחוף השנהב, צאצאי הניצולים, ולא ברור מי שפר גורלו ומי לא, וברור רק שהפצע פתוח כאן, בעומדם על גג הכנסייה האנגליקנית שתחתיה התנהל הפשע והיתה ועודנה אדישה כלפי המתרחש. זה מערער אותי, אמרה אישה ניגרית, איך הם יכלו להישאר אדישים אל מול הרוע. העיר קייפ קוסט ענייה מאוד, שורה ברקב של הדר קולוניאלי, וכל הזמן מתנגנת מוזיקה ואנשים רוקדים ברחובות, ושמו. עיר עם גרוב.

*

גאנה. עשירה בזהב וקקאו ועכשיו נפט, וענייה כל כך. זה השלטון המושחת, אמרו מי שהעזו. כן, וגם הקולוניאליזם הנמשך, על שחקניו הישנים והחדשים. פעם טבק תמורת זהב ובני אדם, עכשיו – קוקה קולה ונסטלה וכבישים.

לעורבים כאן יש בטן לבנה; אומרים "אהה.." בנגינה יורדת ומתכוונים "אכן כך" או "כן, כן", ו"סיסטא" ו"We Gaians love peace". בחוף

לבאדי באקרה מתאמנת קבוצת ג'ודו במדים; צמוד לגדר המפרידה את שכונת הפחונים מהדרך הראשית עומדים שלושה ילדים בני עשר בערך, עירומים, ומתרחצים בדלי; ילדה מרימה את שמלתה ומשתינה אל תוך תעלת ביוב; עזים מזן אחר, קטנות, מסתובבות ברחובות הערים והכפרים, תרות אחרי מזון, משחקות, ובערב חוזרות הביתה; הנשים עבות מאוד; אדמת החמרה בצפון אדומה; הארץ כולה אפורה ועשנה ומלאה צבעים (ספרתי תשעה-עשר על גופה של אישה שעמדה לפני ברמזור); האנשים עדינים; יש כמה פורטרטים שלא אשכח. עבד אל-מג'יד בן העשר מכפר זעיר בצפון מתכוון להיות רופא, ואז יחזור לכפר וידאג שלכולם יהיה ביטוח רפואי. הוא רהוט ועדין ונכון, ואני מתפללת שיצליח.

נפגשנו עם אנשים ברחוב – רוכלים, עוברי אורח, שכנים לנסיעה. לא נפגשנו עם אינטלקטואלים. התכוונו, אבל לא הסתייע. חבל. אני מתארת את מה שראו עיני, ומבינה בעזרת מה שאני קוראת פה ושם. זה מעט. החוויה, לעומת זאת, מלאה מאוד.

הלכנות נוכחת כל הזמן. היא קודם כל צבע. מציצים בי בגנבה, מלכד הילדים, שלפעמים גם אומרים דבר וממהרים להסות אותם. ההשתקפות המתמדת הזו אינה נעימה. לא הסתפרתי או התלבשתי לבנות, לא בחרתי בה. אבל אני מתקבלת בחביבות, בידירות אפילו. כך מקבל, לפחות כאן ועל פני השטח, השחור את הלבן. הנה שוב מוכחת, מהכיוון הנגדי, אותה ההיררכיה. כל מי שאמרו שהם רוצים לנסוע לאמריקה או לישראל לא יצליחו להגיע. האופציה הרדיקלית של פנון – בחרתי לקחת אותו לדרך – עולה בראשי שוב ושוב.

אבל הלכנות והשחורות של הצבע אינן העיקר. החוויה, לא תיאורטיזציה, מבהירה שהן פוליטיות, שהן עובדה כלכלית, חברתית ותרבותית. בראש ובראשונה כלכלית.

גשם מונסוני יורד עכשיו. נראה מה תגיד מחר סנגל.

*

דקאר, סנגל. איפה הבריטים בגאנה ואיפה הצרפתים עם טביעת מגפם המעוורן כאן. מהכפר לדרך. שדרות רחבות מוצלות, מבנה ברור של שתי וערב, הפרדה ברורה יחסית בין אזורים ושכונות, מעמדות, בנייני ציבור מונומנטליים, רבי קומות, בנייה בינלאומית, קלאסית מודרנית וניאור-קונסטרוקטיביסטית מעורבת במקומי, וגם רחובות מוצפים, צחנת ביוב,

ילד משחק בשקית ניילון מנופחת, אלתורי פחים ועץ וערמות של הריסות בתים, שברי רהיטים ואשפה. פטיסרי, בולנז'רי, הכל בבאגט, קריסה כללית של הנושאים-דברים-על-ראשם ושל הדוכנים, דהייה-רבותי של הצבעוניות (מלבר גלימות הגברים האסלאמיות בצבעים רג'סטניים), הקץ לעדינות (או מה שנדמה ככזה). יש לא מעט לבנים, הרבה צרפתים, ואסייתים וערבים, ולא עצם הצבע אלא הפוליטיות שלו היא הניכרת לעיני על פני השטח.

במוזיאון האתנוגרפי הצנוע (יש בו כמאתיים מוצגים, לא יותר), הנהדר, יש הרבה מסכות (כולל מסכות צדפים מסעירות ממאלי), מעט בדים (כולל אינדיגו סנגלי מרגש), כלי נגינה (כולל תוף בומבולונג, כלי הנגינה הגדול ביותר ביבשת – מטר קוטר וכמעט שני מטרים אורכו והוא עשוי גזע עץ עבה שרוקן מתוכו, ולכל אורכו נמתח חריץ, והוא משמש כך תיבת תהודה), כלי נשק וגם מסכה גדולה של אישה שהיא הפשטה, לא אלילה או רוח אלא ביטוי לרעיון של הנשיות על שלביה ופניה. בשוק מוכרים פסלים ומסכות למכביר, חלקים למשעי, מבהיקים במשיחת שמן או לכה, ומעיקים כמו רוכליו השאפתנים.

*

הדרך לסן לואי, סן לואי, סנגל. הילד פושט היד נעמד ליד חלון מונית השירות הפתוח (פז'ו סטיישן שנעלמה כליל ממחוזותינו לפני כמה עשורים) ולא מש ממקומו דקות ארוכות מאוד. עמדתי במריי (למה? למה?) עד שלא יכולתי עוד ונתתי לו כסף. רוכלי משקפיים, שעונים, תיקים, ארנקים, בננות ונעליים שלחו גם הם ידיים ארוכות פנימה, והצליחו לבסוף למכור זוג כפכפים דמויי-עור שחורים מעוטרים בחרוזים. גם לסן לואי, הבירה הקולוניאלית ההיסטורית, נסענו בתחבורה הציבורית (אבל אם נחלה, נפנה למרפאה הפרטית לצרפתים ועשירי הארץ). העיר נעלמה רק בהדרגה, מסלקת בפרווריה העניים כל זכר למטרופוליניות, והנוף הירוק הלך ונחשף. תחילה ירוק עז שעצי באובב מרהיבים במפלצתיותם חולשים עליו, ואחר כך מנמיך ומצהיב. וגם מפעלי תעשייה (רובם של חברות בינלאומיות), וסינים, וחקלאות כמו-מונוקולטורית – כפר של מנגו, כפר של אבטיחים, והדגם הכפרי התברר במהרה: מתחמים-מתחמים מוקפים חומת בלוקים, משפחתיים מן הסתם, שבתוך כל אחד מתארגנים סביב החצר המרכזית מבנה אבן ראשי, בקתות קש ומקום לבהמות.

הכניסה לסן לואי כמוה כיציאה מדקאר — רצועה מסחרית נמשכת, מגובבת, בוצית, אפורה ומייאשת. גשר מרהיב מהמאה התשע-עשרה מוביל אל חלקה ההיסטורי של העיר. יותר מכל מקום אחר שראיתי, אפילו יותר מתחנות הסחר בעבדים, המזעזעות במינימליזם העכשווי שלהן, ברעם ההיעדרות הנוכחת, מגלמת העיר את חוליו של הקולוניאליזם, את החטא ואת העונש שנענשים, שבים ונענשים, קורבנותיו. עיירה מתפוררת, שבתיה המשומרים פה ושם נוצצים בה כמו שיני זהב, ומקום אחד לפחות — מסעדה שהלכנו אליה בערב — שהוא היפוכה הגמור ובו משרתים מלצרים רבי גינונים שולחן של צרפתים שנדמים מקומיים, זוג שחור עם ילדה קטנה, ואותנו.

*

הדרך לז'ואל-פדיו, ז'ואל-פדיו, סנגל. שבנו על עקבותינו. ככל שהדרמנו והרחקנו מהסאהל, הרצועה המערב אפריקאית מדרום לסהרה הנושאת איתה עוד את סימני המדבר, הלך והתעצם הירוק והתרבו עצי הבאובב. גשר עץ המיועד להולכי רגל בלבד מחבר את ז'ואל, עיירת הולדתו של ליאופולד סנגור, המשורר כותב הצרפתית ונשיא סנגל הראשון, עם פדיו, אי מיושב בלב אגם שאדמתו מכוסה כולה קונכיות לבנות מרשרשות. בפדיו חיים יחד קתולים ומוסלמים, ובשורת האחוה והשלום שוב נישאת ברמה וגם ניכרת בפועל. כך, או אולי גם עניין של רוב ומיעוט (כ-90% נוצרים).

ב"גדה של הדייגים" בז'ואל על שפת האוקיינוס האטלנטי, לפנות ערב, ראיתי את אחד המחזות עוצרי הנשימה של חיי: סירות דייגים בעשרותיהן מגיעות אל החוף ועוגנות. אנשיהן, לעתים שלושים או ארבעים בכל סירה, מרוקנים את שלל הרשתות הכבדות אל קרקעיתה, סבלים במעילי גשם ובמגפיים צבעוניים הנושאים ארגזים על ראשיהם רצים אל הסירות, מטעינים את הארגזים בדגים ואז רצים שוב אל עגלות רתומות לסוסים הנמצאות על החוף או בתוך המים שיובילו את הדגים למפעל העישון, או אל משאיות קירור הממתינות בסמוך, שיובילו את הדגים אל שווקים בסנגל ובמאלי. על החוף עצמו יש אלפי בני אדם: נשים כורעות על הארץ, על החול כשלפניהן ערמות של דגים שהגיעו זה עתה מן הים והן ממתינות לקונים (שלב הביניים הזה, שאפשר היה לדלג עליו לפי סדר היעילות הכלכלי, נועד, כך אומרים לנו, לספק תעסוקה

לנשים), קונים, רוכלים וסתם צופים. מעבר להם, לפני חניון המשאיות, יש שוק מקורה שבו נמכרות הצדפות למיניהן ומתנהל עוד מסחר בדגים, יקרים יותר.

קשה לתאר את הדינמיות, את הצבעוניות, את צחנת הדגים ופירות הים ואת הסדר הברור והשקט שבו מתנהל מפעל האדירים הזה, מין אורגניזם ענק, רוחש מאליו ללא הרף.

*

סנגל. במינימרקט ליד המלון מוכרים כמו בכך יהודה. אומרים "אה" בסגול או בקמץ בקול דק עד סידוק ומתכוונים "כן, בטח" או "מה את אומרת", ו"ווא-ווא" שהוא כמו "בסדר". בשוק-שמטרידים-בו-פחות יש מבחר נהדר של בדים (שלא ישוּו עם זאת לקנטה של גאנה) וסמטה שלמה שאמרות בדים צבעוניות בהמוניהן משתלשלות בה מלמעלה. הצבעים ושילוביהם חסרי גבולות. אנשים כורעים, יושבים נמוך. הפלסטיק חוגג את ניצחונו המוחלט (בגאנה מייבאים אותו מסין, מן הסתם גם כאן), באדפטציה מקומית. גם אורנז', עוד נכס כלכלי צרפתי. בכל מקום, בערים ובכפרים (שנקראים כך אף שהם נראים לעיני כשכונות עירוניות או עיירות), יש בתים עשויים בלוקים לא מטוּיחים או עומדים בשימונם ועשב צומח בתוכם, כי הכסף לא הספיק להשלימם. מקפידים על הלבוש ועל התסרוקות. יש גנדרנות (נהדרת). גם בגאנה. הסדר המרחבי מוכר יותר ולכן ברור לי יותר (מאשר בגאנה). זה הרדי: סנגל מכירה אותי יותר, ומבחינה זו היא מתחכמת יותר וצינית יותר והרבה יותר תובענית.

סנגל ספוגה בצרפתיות. מדברים כמה שפות במעורב, כולן מעורבות חזק בצרפתית, סופרים בצרפתית, השלטים כולם בצרפתית, לומדים את השפה בבית הספר, אוכלים באגט עם כל דבר (כולל בשר צלוי או חביתות בדוכנים מאולתרים על מדרכות). שתי התרבויות נפגשות כאן זו עם זו ללא הרף, מסתכסכות זו עם זו, חולקות גורל משותף ונושאות זיכרון היסטורי משותף שהן מתבוננות בו משני קצותיו — צד השליט וצד הנשלט, צד הכובש וצד הנכבש — והן כרוכות זו בזו, בסופו של דבר, ללא הפרד, בא-סימטריות ברורה (מושג ההיברידיות התרבותית של באבא נעשה כאן משכנע באופן עמוק). זה פועל יוצא של נסיבות היסטוריות, של אופי הקולוניאליזם הצרפתי המסובך, ההפכך, הלא מרפה, ושל "המצב האפריקאי" הכללי, כפי שמכנה אותו עלי מזרואי. נראה לי שאי-אפשר

עוד לדבר על תרבות סנגלית נפרדת, טהורה. למרבה המזל, גם אי-אפשר עוד לדבר על תרבות צרפתית טהורה. שנצא ונלמד.

*

הגוף. אני מתהלכת, קומפקטית, בערי גאנה וסנגל וכפריהן, חושי דרוכים אבל גופי נסוג קלות לאחור. אני לא שייכת, לא באופן מידי. במיוחד לא שייכת. משהו מזה בא אחר כך, עם ההתרגשות. בגאנה, החשופה פחות לזהויות אחרות, לזרות (פרובינציאלית, בלשונו הרעה), צבע עורי עצמו הוא עניין. בסנגל הוא רק שער הכניסה לבאות. האחרים הם המנכחים את צבעי, שהוא עולם של משמעויות והוא פוליטיקה גדולה. המפגש הזה מציג בפני את אחרותי, ובמובן זה אני פנון באותו אירוע מכונן של הילד שהצביע עליו ואמר לאמו: תראי, כושי. את המשך המשפט – "ואני פוחד ממנו" – איני שומעת. אבל כן שומעת, לא מילולית, מלים מעיקות אחרות. רוב האנשים שפגשנו היו נעימים וטובים, חלקם אפילו מגוננים (אני המלאך השומר שלכן, שב ואמר עמנואל כשהוביל אותנו בחצרות אחוריות, בין חזירים וסוסים נמים, על מצע הקונכיות המרשרשות של ז'ואל, בשעת ערב מאוחרת, אחרי שכיילנו יחד בקבוק יין אדום סנגלי עם ספרייט, בהמלצתו החמה, והיה ברור שאכן יגן עלינו מכל רע). אז מה.

הזרות מתרככת, כמובן: התמצאות כללית, ואז מקומית, איך משיגים כרטיס לטלפון, איפה קונים מים, מתי מפסיקים להגיד תודה. כיצד ממלאים צרכים מוכרים. אחר כך מתחדדים ההבדלים, השונות מקבלת צורה.

יצאנו לשיטוט (כמעט) אחרון בדקאר. תחילה באזורי מחסנים בשולי השוק עם ערמות תפוחי אדמה ובצלים, משאיות ארוכות מאוד והמון סבלים עם עגלות ידניות השרועים עליהן, מחכים לעבודה. המשכנו הלאה לאורך דוכנים של פירות ובוטנים ותכשיטים נוצצים הניצבים בשולי הכבישים, נתקלות מדי פעם בשדרת קבצנים (כך זה מתארגן: נשים וילדיהן, זקנים, נכים בכיסאות גלגלים, אלבינו) והלכנו עוד הלאה. היה חם ולח לחות אדירים. ואז הרגשתי שתי טפיחות על זרועי. ילד בן שמונה בערך, עוד פושט יד. ולא יכולתי לשאת את זה עוד. הזעתי עוד יותר, נתקפתי דופק מואץ, רציתי הביתה.

הלכנו משם. הגענו למדינה, אותה שכונה של בעלי מלאכה ומין לומפן-פרולטריון, של מוסכים (כלומר, מכונית חונה, שמכסה המנוע שלה מורם), פחחים, נגרים, דוכנים, ילדים מתרוצצים, זקנים רובצים על שרפרפים

ועשרות כובסות עם גיגיות בפינת רחוב אחד – זהו יום הכביסה. כמה שמלות ומטפחות תואמות יש למוכרת התירס במלתחתה? השומר בבניין ממול לובש לסירוגין שתי חליפות בגדים.

*

סנגל התריסה, וריתקה אותי. גאנה נכנסה לי לנשמה. אני רוצה לסיים את יומן המסע הזה עם עבד אל־מג'יד, הילד הנבון והעדין מכפר זעיר בצפון גאנה שרוצה להיות רופא. לא מתקשר אנימיסטי, לא מגדל יאם ולא בעל חנות לכלי פלסטיק אלא רופא. כתבתי עליו.

אנא, סלקו את ההרהור המתבקש על אימוץ האתוס המודרניסטי המתגלם כאן ואביזריו; אפשר הרי במחי יד להעמיס על כתפיו את משא ההיסטוריה המערבית המודרנית.

אבל הילד בשר ודם הזה רוצה להיטיב. הוא יחזור, ויעניק.
אני מתפללת שיצליח.